

(2. VI. 2.)

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Waar ten vorigen jare bij de aanbieding van het wetsontwerp tot vaststelling van het Vde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het jaar 1909 eene uitvoerige uiteenzetting werd gegeven van de denkbeelden, welke aan zijn beleid ten grondslag liggen, en bij de samenstelling van de Marinebegroting voor het dienstjaar 1910, welke de ondergeteekende thans de eer heeft aan te bieden, van geheel dezelfde denkbeelden werd uitgegaan, zoodat de daarin vervatte voorstellen slechts kunnen worden beschouwd als gevolg of als toepassing van de reeds eenmaal door hem verdedigde beginselen, daar meent hij zich te mogen beperken tot de vermelding van hetgeen in de door hem aangegeven richting gedaan is en van de wijze waarop hij meent dat daarin, in verband met bij deze begroting gedane voorstellen, moet worden voortgewerkt.

Wat betreft het personeel worden bij deze begroting geen nieuwe voorstellen van belangrijken aard aanhangig gemaakt. In het loopende dienstjaar kwamen de verschillende maatregelen ten behoeve van het personeel, waarvoor bij de laatste begroting gelden werden toegestaan, tot uitvoering. De geldelijke gevolgen van die maatregelen, in het bijzonder van de verbeterde soldijregeling ten behoeve van een groot deel van het mindere personeel en de met die regeling verband houdende periodieke soldijverhoogingen, doen zich natuurlijk ook bij deze begroting gevoelen en kan dan ook in dit opzicht verklaard worden, dat bij het opmaken der begroting met de belangen van het personeel ten volle rekening werd gehouden.

Zooals door hem in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Marinebegroting voor het dienstjaar 1909 werd medegedeeld, is ondergeteekende van meening, dat voor het oogenblik niet verder kan worden gegaan met het beschikbaarstellen van gelden voor traktementsverbetering. Trouwens ondergeteekende is van oordeel, dat de bezoldiging van het mindere personeel thans alleszins voldoende kan worden geacht en het zal dan ook geen bevreemding wekken, dat na alles wat ten opzichte van het personeel in de laatste jaren is gedaan, bij het opmaken van deze begroting de aandacht van ondergeteekende niet in de eerste plaats gevestigd was op positieverbetering van het personeel.

Een blik op het ondervolgende staatje

Jaar.	Kosten materieel.	Kosten personeel.
1902	7 205 159	f 6 309 781
1903	6 106 450	6 845 788
1904	6 497 690	6 899 833
1905	5 455 620	7 046 803
1906	6 955 548	7 175 692
1907	6 153 506	7 449 638
1908	6 964 642	7 780 587
1909	7 704 776 raming	7 929 690 raming
1910	7 947 743	8 249 542

doet zien dat in de laatste jaren eene belangrijke wijziging

is gekomen in de verhouding van kosten van materieel en personeel. Deze cijfers stemmen tot voorzichtigheid, al zullen ze den ondergeteekende niet beletten om, wanneer hij overtuigd is van de billijkheid en noodzakelijkheid van positieverbetering, in die richting strekkende voorstellen te doen. Voor het oogenblik is het echter geboden af te wachten welke op den duur de resultaten zullen zijn van de nieuw ingevoerde soldijregeling.

Waar hier de rede is van maatregelen in het belang van het personeel en de aandacht wordt gevestigd op het verschil in dit opzicht tusschen deze begroting en die van het vorige jaar, mag volledigheidshalve niet onvermeld blijven het belangrijke bedrag, dat ditmaal op de begroting is gebracht ten behoeve van het weduwenfonds der mindere militairen en gepensioneerde mindere militairen der Zeemacht, eene instelling die eene groote verbetering gebracht heeft in de toekomst der echtgenooten van de gehuwde schepelingen.

Wat het materieel betreft, voor aanschaffing daarvan, zoowel voor de verdediging des Rijks in Europa als voor den dienst in Oost-Indië, is op deze begroting, evenals voor het loopende dienstjaar geschiedde, een bedrag aangevraagd van 4,2 miljoen gulden.

Marine in Nederland. Voor dit onderdeel der Zeemacht worden eerste termijnen aangevraagd voor eene derde onderzeeboot en twee mijnenleggers met toebehooren, welk materieel deel uitmaakt van hetgeen, volgens de bij de vorige begroting ter zake gegeven uiteenzetting, nog ontbreekt aan het voor de defensie van Nederland aan de zeezijde noodig geachte marine-materieel, voor welks spoedige aanschaffing de indiening van een wetsontwerp tot instelling van een fonds tot verbetering van de kustverdediging in uitzicht werd gesteld.

De Regeering is echter teleurgesteld in hare verwachting, dat dit wetsontwerp nog in het zittingsjaar 1908—1909 de Kamer zou hebben bereikt. De ondergeteekende heeft intusschen gemeend, dat deze door hem zeer betreurede vertraging geen oorzaak mag zijn om ook te wachten met het doen van voorstellen tot aanbouw van materieel, waarvan de aanschaffing niet zonder ernstige bezwaren langer kan worden uitgesteld, en van welker aanschaffing de urgentie algemeen werd erkend.

Behalve een bedrag van f 382 241, als tweede termijn voor de bij de begroting voor 1909 toegestane onderzeeboot, waarvan de bouw, na onderhandeling met eenige daarvoor in aanmerking komende firma's, aan de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen is opgedragen, is op deze begroting eene som van f 242 116 uitgetrokken als eerste termijn voor de vermelde derde onderzeeboot, waaraan dezelfde eischen zullen worden gesteld als die, welke voor den bouw van de tweede boot hebben gegolden.

Verder kan worden medegedeeld, dat voor het reddingvaartuig voor den dienst der onderzeebooten, waaromtrent in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag 1909, eenige mededeelingen werden gedaan, thans een project is gemaakt. Het vaartuig zal een zwaar gebouwde lichter zijn, voorzien van een stoomketel, de noodige kranen en spullen voor het lichten van een last van 100 ton, een centrifugaal-pomp en een dynamo met toebehooren. Het zal behalve voor reddingdiensten, in het geval dat eene onderzeeboot onverhoopt een ongeluk mocht overkomen, ook gebruikt kunnen worden als bergingsvaartuig in het algemeen en als zoodanig meermalen nuttige toepassing kunnen vinden.

De kosten van aanschaffing worden geraamd op f 125 000 welke, aangezien het vaartuig een onderdeel uitmaakt van het dienst der onderzeebooten, als uitgaven voor nieuwen aanbouw moeten worden aangemerkt.

Als eerste termijn voor den bouw van twee mijnenleggers wordt een totaal bedrag van f 739 122 aangevraagd, waaronder begrepen zijn de kosten voor de artillerie-bewapening en munitie, benevens eene eerste uitrusting mijnen voor beide schepen.

De aan deze vaartuigen te stellen eischen, welke zijn aangegeven in eene in vijfvoud hierbij gevoegde Nota ¹⁾ werden onderworpen aan het advies van de 3de afdeeling van den Raad van Defensie. Van het over deze aangelegenheid uitgebrachte advies van die afdeeling worden mede een 5-tal exemplaren hierbij overgelegd ¹⁾.

Op grond van deze eischen werd een project van deze vaartuigen samengesteld, waarvan eveneens een 5-tal exemplaren ter kennismeming wordt aangeboden ¹⁾. De totaalkosten voor den bouw van een dezer schepen, met inbegrip van de artilleriebewapening en compleeten inventaris, doch zonder de mijnen, worden geraamd op f 413 000.

De bouw van deze vaartuigen is urgent, omdat zooals reeds in de Memorie van Toelichting bij de vorige begrooting werd medegedeeld, de kanonneerbooten te weinig plaats bieden voor het bergen van een voldoende aantal mijnen en te weinig zeewaardig zijn voor het leggen van versperringen in de buitenste gedeelten van onze zeegaten. Voor de meer binnenwaarts gelegen vaarwaters zijn zij echter zeer geschikt en met weinig kosten voor het leggen van mijnen in die vaarwaters in te richten. De ontwapende kanonneerboot Hadda, waarmede tot nu toe alle proeven met de verspermijnen zijn genomen, is thans definitief voor den dienst als kleine mijnenlegger bestemd. Buiten het bedrag, benoodigd voor de aanschaffing van de voor eerste uitrusting der beide mijnenleggers bestemde verspermijnen, welk bedrag zooals hierboven reeds werd gezegd in den eersten termijn voor die schepen begrepen is, wordt op art. 18 nog eene som van f 85426. — aangevraagd als tweeden termijn voor de 100 stuks mijnen, welke op de begrooting voor het loopende dienstjaar voorkwamen. De aanschaffingsprijs is lager dan toenmaals werd geraamd, omdat de verleden jaar in de Memorie van Antwoord aangekondigde proef om deze vernielingsmiddelen bij particulieren hier te lande te doen aanmaken onder uitkeering van een royalty aan de firma Harlé & Co. te Parijs, met goeden uitslag is bekroond en tot bezuiniging heeft kunnen leiden.

Eindelijk is nog een laatste termijn van f 437 500. — uitgetrokken ter beëindiging van den bouw van het pantserschip *De Zeren Provinciën*.

Marine in Indië. Nadat de op de begrooting voor het loopende dienstjaar aangevraagde gelden voor den bouw van twee jagers voor den dienst in Indië waren toegestaan, is na uitvoerige onderhandelingen met een 6-tal buitenlandse firma's, de bouw der beide vaartuigen gegund aan de bij de Nederlandsche Marine welbekende firma YARROW & Co. te Glasgow, die zich omtrent de uitvoering van het werk heeft verstaan met de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen, op wier werf de vaartuigen zullen worden gebouwd.

Op deze begrooting wordt de tweede termijn ten bedrage van f 849 177,50 voor dien bouw aangevraagd, waardoor de totale kostprijs der jagers, met inbegrip van de bewapening op f 924 588,75 per stuk komt te staan.

Bij de verdere uitwerking der plannen is gebleken dat de bemanning dezer vaartuigen van het oorspronkelijk geraamde aantal van 70 tot ongeveer 80 koppen moet worden uitgebreid, een gevolg van de gebleken noodzakelijkheid om het aantal stokers en tremmers te vermeerderen.

Een 5-tal exemplaren van de teekeningen, waarnaar de jagers worden gebouwd, wordt hierbij ter kennismeming aangeboden ¹⁾.

Ondergeteekende acht het hier de plaats om — met beleefde verwijzing naar hetgeen daaromtrent in de Memorie van Antwoord bij de vorige begrooting werd gezegd — mede te deelen, dat het overleg met zijn ambtgenoot van Koloniën nopens de herziening van het Koninklijk besluit van 4 Juni 1897 (*Staatsblad* n°. 163) zooals dit is gewijzigd bij Koninklijk besluit

van 27 Juni 1901 (*Staatsblad* n°. 191) tot overeenstemming heeft geleid. De verdere voorbereiding is thans zoover gevorderd, dat verwacht kan worden, dat tegen den tijd dat deze begrooting de Tweede Kamer zal hebben bereikt, het bestaande besluit door een nieuw zal zijn vervangen.

Nu het zich laat aanzien dat dit formeele bezwaar tegen de zoo noodzakelijke toevoeging van jagers aan het Nederlandsch eskader in Oost-Indië spoedig zal zijn opgeheven, meent ondergeteekende met kracht te moeten voortgaan met den aanbouw van dit materieel. Op deze begrooting worden daarom gelden tot een totaal van f 1339 417,50 aangevraagd, als eersten termijn voor een tweetal jagers, welke aan dezelfde eischen zullen moeten voldoen als het eerste tweetal.

Eindecijfer. Het eindcijfer van dit hoofdstuk der Staatsbegrooting is geraamd op een bedrag van f 20 136 987,15⁵ zijnde f 706 985,68 meer dan het voor 1909 toegestane bedrag van f 19 430 001,47⁵ ¹⁾. Rekening houdende met de inkomsten uit de begrooting, welke verantwoord worden bij de wet op de Middelen, moet het eindcijfer verminderd worden met een geraamd bedrag van f 3 103 270,15, als hieronder gespecificeerd, tegen f 3 062 635 voor het dienstjaar 1909:

Bijdragen voor de opleiding van adelborsten	f 34 100,—
Bijdragen voor de opleiding van adspirant-administrateurs	1 975,—
Bijdragen voor de opleiding van adspirant-machinisten	7 840,—
Opbrengst van den verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	50 000,—
Opbrengst van den verkoop van de schepen <i>Heiligerlee</i> , <i>Marnix</i> , <i>Amstel</i> en torpedoboot XV	43 000,—
Opbrengst van rechten van zegel, registratie en leges, zoomede van invoer en accijnzen	168 700,—
Opbrengst van den verkoop van Nederlandsche en West-Indische kaarten	1 800,—
Opbrengst van loodsgelden	2 750 000,—
Bezoldiging van het personeel bij de verlichting op de Wester-Schelde en in hare mondingen, welke ingevolge tusschen België en Nederland bestaande overeenkomst van 31 Maart 1886 (<i>Staatsblad</i> n°. 80) komen ten laste van België	9 450,—
Opbrengst wegens het weghalen der spoeling en van den afval van levensmiddelen in de drie Marine-directiën, Willemsoord, Amsterdam en Hellevoetsluis	3 310,15
Gedeeltelijke terugstorting van verstrekte gelden voor het inrichten en drijven van scheepstoko's	3 095,—
Vergoeding door België van de kosten voor plaatsing, verplaatsing, herstelling en bijvulling van lichtboeien op de Wester-Schelde	30 000,—

Totaal f 3 103 270,15

ten gevolge waarvan het eindcijfer voor 1910 te stellen is op f 17 033 717,00⁵ tegen f 16 367 366,47⁵ voor 1909, zijnde f 666 350,53 meer.

Gesplitst in militaire en niet-militaire uitgaven werd voor het dienstjaar 1909 toegestaan en wordt voor het dienstjaar 1910 aangevraagd:

Militaire uitgaven	f 16 062 744,47 ⁵	f 16 636 649,30 ⁵
Niet-militaire uitgaven	3 307 257,—	3 440 337,85
Onvoorzien	60 000,—	60 000,—
	f 19 430 001,47 ⁵	f 20 136 987,15 ⁵

¹⁾ Hieronder begrepen een bedrag van f 42 500, dat bij suppletoir wetsontwerp is aangevraagd.

¹⁾ Ter griffie gedeponeerd ter inzage voor de leden.

Voor 1910 wordt alzoo aangevraagd voor militaire uitgaven *meer* f 573 904,83 en voor niet-militaire uitgaven *meer* f 133 080,85.

Tot nadere aanwijzing van deze hoogere cijfers moet in eene vergelijking getreden worden van de op verschillende afdelingen van de begroting voor het dienstjaar 1909 toegestane bedragen met de op dezelfde afdelingen aangevraagde sommen voor 1910, waartoe beleefdelijk verwezen wordt naar de gegevens — en door deze daarin weder op te nemen voldoet ondergeteekende aan zijn in de Memorie van Antwoord (bladz. 38) voor het dienstjaar 1909 gedane toezegging — voorkomende onder de verschillende onderafdeelingen der begroting en mede naar Bijlage C, waarin al die gegevens zijn samengevat.

Tot toelichting der *hoogere* bedragen, welke op de verschillende afdelingen van dit hoofdstuk zijn aangevraagd, wordt beleefdelijk verwezen naar de mededeelingen, vervat in deze Memorie en naar de toelichtingen in den uitgewerkten en toelichtenden staat, behorende bij de raming van kosten, waarbij de aandacht er op wordt gevestigd dat, hoewel op de begroting voor het dienstjaar 1909 een bedrag van f 4 200 000 werd *aangevraagd* voor nieuwen aanbouw, de aanneming van een amendement — in de Zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op den 11den December 1908 — strekkende om de gelden, bestemd tot wijziging van de bewapening van de schepen type *Kortenaar* van de begroting af te voeren, tot gevolg had, dat feitelijk slechts f 4 001 200 werd toegestaan.

Zoodat, waar thans voor nieuwen aanbouw weder f 4 200 000 wordt aangevraagd de verhooging van deze begroting tot een bedrag van f 198 800 slechts aan deze omstandigheid is toe te schrijven.

Zooals uit de gegevens blijkt, zijn de uit anderen hoofde noodzakelijk gebleken verhoogingen van de militaire uitgaven op deze begroting — welke ten slotte slechts $\pm$ f 375 000 bedragen — hoofdzakelijk het gevolg van reeds tot stand gekomen regelingen voor het personeel, van de pensioenwet bijv., die door hare nog voortdurend ruimer wordende toepassing, ook grotere offers vraagt.

1ste AFDEELING.

Militaire uitgaven.

Iste Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 439 363,33⁵ tegen f 428 277,96 voor 1909 op de 1ste onderafdeeling toegestaan.

Het verschil voor elk artikel in de toelichtenden staat nader verklaard, is gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 2. Jaarwedden van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren f 3 920,—

Art. 3. Periodieke traktementsverhoogingen van de ambtenaren, enz. 3 250,—

Art. 4. Bezoldiging van de officieren ingenieurs, enz. bij het Departement. 2 086,33⁵

Art. 6. Activiteitstraktementen, enz. van het personeel van den Marinestaf. 404,50

Art. 7. Activiteitstraktementen, enz. van het militair personeel bij 's Rijks werven 245,37⁵

Art. 10. Periodieke traktementsverhoogingen van de ambtenaren bij 's Rijks werven 3 012,50

Art. 14. Reis- en verblijfkosten (art. 15 begroting 1909) 460,—

Totaal *meer* f 13 378,71

Waartegenover eene *lagere* raming van:

Art. 5. Bureau- en lokaalbehoefte Departement f 1 140,—

Art. 8. Kosten voor het korps ingenieurs 653,33⁵

Art. 9. Jaarwedden van de ambtenaren bij 's Rijks werven 500,—

Totaal *minder* ——— f 2 293,33⁵

Blijft *meer* f 11 085,37⁵

Artt. 2 en 3. In aansluiting aan de toezegging door den ondergeteekende, gedaan bij de behandeling van het Vde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1909 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, om in overweging te nemen aan de volontair-schrijvers, ter Secretarie werkzaam, eenige belooning toe te kennen, zijn onder art. 2 de noodige gelden uitgetrokken, ten einde twee volontairs, die daarvoor het eerst in aanmerking komen, van eene vaste aanstelling als schrijver op jaarloon te voorzien en twee andere een daggeld van f 1,25 per werkdag toe te kennen.

Hiervoor is meer benodigd f 1 470

Voor bijzondere bevordering komen twee ambtenaren in aanmerking wegens hunne bekwaamheid en grooten ijver en wel de een voor bevordering tot hoofdcommies, de andere tot commies, waarvoor benodigd is. 375

Voor twee teekenaars, respectievelijk op bureau artillerie en bureau torpedodienst werkzaam, wordt eene verhooging van bezoldiging billijk geacht in verband met de traktementen, die hunne ranggenooten, bij 's Rijks werven werkzaam, zullen genieten, waarvoor wordt aangevraagd. 190

De traktementen, benodigd voor de in dit jaar bevorderde adjunct-commiezen en de aanstelling van een vaste-knecht, waarvoor op den dienst van 1909 de gelden waren toegestaan, zijn thans voor een vol jaar uitgetrokken, waardoor eene vermeerdering ontstaat van. 525

terwijl in verband met de nieuwe omschrijving van art. 3 de aanvangstraktementen der bedienden in hun *tegenwoordigen* rang op art. 2 zijn moeten worden uitgetrokken, hetwelk vereischt 1000

(welk bedrag evenwel op evengenoemd artikel minder is uitgetrokken).

Eindelijk is de post der schrijfloonen nog vermeerderd met 360

ten einde bij de expeditie een schrijver op daggeld te plaatsen ter vervanging van een schrijver op jaarloon, die dan niet meer aan het eigenlijke secretarietwerk behoeft te worden onttrokken.

In totaal *meer* f 3 920

De ondergeteekende veroorlooft zich hierbij nog aan te tekenen, dat het zijn ernstig streven is om daár, waar dit wegens den aard der werkzaamheden mogelijk blijkt, het personeel der klerken door schrijvers op jaarloon te vervangen. Voor deze laatste categorie van ambtenaren worden geen hooge eischen van bekwaamheid gesteld, en behoeft aan hen dan ook geen hooger loon te worden gegeven dan voor hun rang is bepaald, en voor de door hen te verrichten werkzaamheden billijk kan worden geacht, daar hun geen uitzicht op bevordering kan gegeven worden.

Aan klerken kunnen en worden dan ook hogere eischen van bekwaamheid enz. gesteld en moet van hen geëischt worden dat zij de geschiktheid en den aanleg hebben zich tot bekwaame ambtenaren te ontwikkelen, geschikt tot het bekleeden van de hogere rangen, aan wie met vertrouwen belangrijk werk op allerlei gebied kan opgedragen worden.

In verband hiermede zijn dan ook, toen er vacatures in dien rang moesten worden aangevuld, reeds twee klerken, ten Bureele Archief en Agenda werkzaam, door twee schrijvers op jaarloon vervangen wat blijken kan uit Bijlage B. tot deze begroting.

Hde Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 7 936 443,50 tegen f 7 697 476,— bij de Hde onderafdeeling der begroting voor 1909 toegestaan.

Het verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van *hogere* raming van:

Art. 16. Aanbouw bij particulieren (art. 17 begroting 1909) f 974 996,—

Art. 18. Aanmaak, aanschaffing, wijziging, onderhoud en herstelling van torpedo's lanceer-inrichtingen, enz. (art. 19 begroting 1909) 398 809,—

Art. 19. Aanschaffing en herstelling van scheepsstoomwerktuigen (art. 20 begroting 1909) 400,—

Art. 21. Kosten buitenslands gemaakt tot herstelling van schepen, enz. (art. 22 begr. 1909) 7 500,—

Art. 25. Aanbouw, aanschaffing of aankoop van gebouwen, enz. (art. 26 begroting 1909) 20 510,50

Art. 27. Aanschaffing en herstelling van werktuigen op de werf (art. 28 begroting 1909) 21 100,—

Art. 28. Kosten in verband met de defensie (art. 29 begroting 1909) 205,—

Totaal *meer* f 1 423 520,50

Waartegenover *lagere* raming van:

Art. 15. Aanschaffing van materialen (art. 16 begroting 1909) f 322 875,—

Art. 17. Aanschaffing, wijziging, onderhoud en herstelling van geschut projectielen, enz. (art. 18 begroting 1909) 775 928,—

Art. 20. Aanschaffing van steenkolen (art. 21 begroting 1909) 37 000,—

Art. 22. Bezoldigingen en toelagen van mindere geëmployeerden en werklieden (art. 23 begroting 1909) 41 460,—

Art. 23. Bezoldiging van de bemanning der werkvaartuigen 550,—

Art. 26. Onderhoud en herstelling van gebouwen, enz. (art. 27 begroting 1909) 6 740,—

Totaal *minder* f 1 184 553,—

Blijft totaal *meer* f 238 967,50

Uit het vergelijkend overzicht betreffende de sommen voor deze onderafdeeling thans aangevraagd en voor 1909 toegestaan, als bijlage A bij deze Memorie gevoegd, blijkt dat:

voor aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen, daaronder begrepen artillerie- en torpedobewapening, wordt gevraagd f 4 200 000, zijnde f 198 800 *meer* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor herstelling en uitrusting van schepen in- en buiten dienst f 1 367 950, zijnde f 8400 *minder* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor conservatie van reserveschepen en hunne uitrustingsgoederen f 133 000, zijnde f 1500 *minder* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad f 825 300, zijnde f 41 200 *minder* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor aanschaffing, wijziging en herstelling van geschut, affutage, projectielen, handwapenen, torpedo's, enz. behalve voor nieuwe schepen f 412 633, zijnde f 83 227 *meer* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aanbouw, onderhoud en herstelling van werfinrichtingen, werkvaartuigen en gebouwen f 577 795,50, zijnde f 2240,50 *meer* dan voor 1909 werd toegestaan;

voor algemeenen dienst, beproevingen en proefnemingen f 419 765, zijnde f 5800 *meer* dan voor 1909 werd toegestaan.

Ten opzichte van de plannen van aanbouw, onderhoud en herstelling wordt, voor zoover deze niet reeds hiervoren behandeld zijn, verwezen naar bijlage C, behoorende bij deze begroting.

Zooals uit het onder „Eindeijffer” vermelde omtrent de geraamde opbrengst van den verkoop van schepen blijkt, bestaat het voornemen de krachtens machtiging van Hare Majesteit de Koningin, uit de sterkte der Zeemacht afgevoerde monitor Heiligerlee, zoomede torpedoboot XV, de Marnix en de Amstel, welke beide laatste door den verouderden toestand waarin zij verkeerden voor den dienst als logementschip voor den torpedodienst ongeschikt bevonden en sedert als zoodanig vervangen zijn, te verkoopen.

Terwijl ter toelichting van de raming van verschillende onderwerpen verwezen wordt naar de kolom „Toelichtingen” tot de artikelen dezer onderafdeeling, zij omtrent de op artt. 25 en 28 uitgetrokken bedragen het navolgende aangegeekend:

's Rijks werf te Amsterdam.

Art. 25. *Verwarming van werkplaatsen.* Ten einde eenige werkplaatsen, die daarvoor in aanmerking komen, te kunnen verwarmen zullen in de blokmakerij, de schilderswerkplaats en den takelzolder schoorsteenen worden aangebracht, ten einde kachels, waarin anthraciet of cokes gestookt wordt, dan wel gaskachels, te kunnen plaatsen.

Schaftlokaal, waschgelegenheid en kleederberging. Het Koninklijk besluit van 7 December 1896 (*Staatsblad* no. 215), zooals het gewijzigd is bij Koninklijk besluit van 16 Maart 1903 (*Staatsblad* no. 84), stelt ten opzichte van bovenvermelde onderwerpen eischen, waarbij aan 's Rijks werf te Amsterdam nog beter dan thans kan worden voldaan en waarvoor een bedrag wordt gevraagd van f 4700.

's Rijks werf te Willemsoord.

Uitvoering van baggerwerk in de maritieme binnenhaven. Hr. Ms. torpedo-instructieschip *Koningin Emma der Nederlanden* ligt thans op een plaats gemeerd, waarover het, met het oog op een snelle mobilisatie der torpedovloot, dringend noodig is te kunnen beschikken. Als geschikte ligplaats voor dien bodem komt in aanmerking de plaats in de maritieme binnenhaven aan de Zuidstraat.

Alvorens daartoe echter te kunnen overgaan, is het noodzakelijk ter plaatse baggerwerk te doen uitvoeren, waarvoor een bedrag van f 22 000 geraamd wordt.

Ebdeuren voor de keersluis. De toestand, waarin de tegenwoordige ebdeuren voor de keersluis verkeerden, is van dien aard, dat binnen kort vervanging van deze voor de water-

keering van Noordholland noodige deuren, zal moeten geschieden. De kosten daarvan zijn te stellen op f 22 000.

Brandkluis. Voor berging van de oorlogskas en gewichtige bescheiden te Willemsoord ontbreekt de gelegenheid, aangezien het o. a. niet wel mogelijk is de specie (gelden), waaruit die kas zal bestaan, in een brandkast, al ware die van groote afmetingen, te bergen.

Uit dien hoofde ware in den kelder van het directiegebouw eene brandvrije kluis van gewapend beton met inbraakvrije deur te maken, waardoor ook de gelegenheid zal ontstaan den directeur en commandant der marine, die voor de gelden voortspruitende uit verkooping, en welke bijwijlen een aanzienlijk bedrag vertegenwoordigen, aansprakelijk is, eene geschikte en veilige bergplaats voor die gelden te geven.

De kosten van zoodanige brandkluis worden geschat op f 1200.

Art. 28. De wenschelijkheid is gebleken om de militaire kustwacht, die zich thans niet zuidelijker uitstrekt dan Goeree, uit te breiden over het zuidwaarts daarvan gelegen kustgebied. In verband daarmee en na gehouden overleg met het Departement van Oorlog worden op dit artikel gelden uitgetrokken voor het aanschaffen van benodigdheden, het maken van verbindingen en het nemen van eenige maatregelen betreffende de berging van materieel ten dienste van de nieuw op te richten posten der militaire kustwacht.

Verder is het ten gevolge van de verbetering van het systeem van nachtelijk seinen bij de marine noodig geworden om het personeel van den dienst der kustverlichting, dat tevens de kern van het personeel der militaire kustwacht vormt, te bekwaamen in het seinen met het morse-alphabet.

Ten einde een prikkel te scheppen om zich goed op zijne plichten als militair-kustwachter, meer in het bijzonder op het seinen, toe te leggen, wordt het wenschelijk geacht een deel van genoemd personeel in de gelegenheid te stellen eene kleine toelage te verwerven, wanneer het zich door bekwaamheid op dit gebied onderscheidt.

De toelage wordt op f 2 per maand gesteld voor de gewone kustwachters en kan tot f 4 per maand stijgen voor de groepscommandanten, welke blijf geven zich, zoodanig te hebben bekwaamd, dat zij als instructeurs kunnen optreden. Aannemende dat ongeveer de helft van het personeel de toelage zal kunnen verwerven, zou dit in de toekomst op eene jaarlijksche uitgave van f 1800 à f 1900 komen te staan.

Voor het eerste jaar, 1910, wordt op een bedrag van ongeveer f 300 gerekend.

In aansluiting aan de mededeelingen, vervat in de Memorie van Toelichting tot de begroting voor 1909, zij aangaande de werkzaamheden, welke tot 1 Juli van dat jaar op 's Rijks werven werden uitgevoerd of aan particulieren werden toevertrouwd, het navolgende vermeld:

's Rijks werf te Amsterdam.

De bouw van Hr. Ms. pantserschip *De Zeeen Provinciën* werd voortgezet; den 15den Maart 1909 werd deze bodem door Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins der Nederlanden, Hertog van Mecklenburg, te water gelaten.

Het *Stoomloodsvaartuig n°. 7*, waarvan de bouw in het vorige tijdvak was aangevangen, werd den 15den December 1908 te water gelaten; verdere bouw en aftimmering werden daarna beëindigd. Den 13den April d.a.v. hadden de goed geslaagde proeftochten met dit vaartuig plaats.

Een aanvang werd gemaakt met den bouw van *Stoomloodsvaartuig n°. 8*.

De herstellingen en wijzigingen aan Hr. Ms. pantserschip *Holland* werden beëindigd, waarna deze bodem, na goed geslaagde proeftochten, eind October 1908 naar Willemsoord werd overgevoerd, om aldaar in conservatie te worden opgenomen.

Hr. Ms. *Zeehond* werd einde November 1908 van Willemsoord naar Amsterdam overgevoerd, ten einde op 's Rijks werf aldaar te worden hersteld; door de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen, worden de noodige herstellingen aan ketels en werktuigen verricht.

In het onderhoud van in dienst zijnde en reserveschepen werd voorzien.

De inventarissen der op de werf en bij particulieren in aanbouw zijnde schepen en vaartuigen werden gereed gemaakt.

's Rijks werf te Willemsoord.

De herstellingen aan Hr. Ms. pantserschip *de Ruijter*, uitgevoerd door de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw Fijenoord, te Rotterdam, kwamen gereed, waarna deze bodem overgebracht werd naar Willemsoord, om aldaar den 24sten November 1908 in dienst te worden gesteld. Den 15den December 1908 verliet Hr. Ms. *de Ruijter*, aangewezen om toegevoegd te worden aan het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, de reede van Nieuwediep met bestemming naar West-Indië, om aldaar tijdelijk de scheepsmacht in de Caraïbische Zee te versterken.

Hr. Ms. *Friesland* en *Heemskerk* werden, na terugkeer van hare oefeningsreizen, eveneens voor vertrek naar West-Indië gereed gemaakt, om tijdelijk aan de scheepsmacht aldaar te worden toegevoegd, waarbij o.a. eerstgenoemde bodem werd voorzien van eene inrichting voor draadloze telegrafie. Den 11den Augustus 1908 vertrok Hr. M. *Heemskerk* en den 3den September d.a.v. Hr. Ms. *Friesland* derwaarts.

Hr. Ms. *Utrecht* werd voor indienststelling gereed gemaakt en voorzien van inrichtingen voor draadloze telegrafie; den 13den October 1908 werd dit pantserschip in dienst gesteld, en vertrok den 12den Januari 1909 naar West-Indië, om te zijner tijd Hr. Ms. pantserschip *Gelderland* als stationsschip aldaar te vervangen.

Hr. Ms. pantserschip *Eerctsén* werd, na den 1sten April 1909 in dienst te zijn gesteld, verder voor de zomeroefeningen in gereedheid gebracht.

Hr. Ms. pantserschip *Hertog Hendrik* kwam 12 November 1908 hier te lande uit Oost-Indië terug en werd den 3den December d.a.v. uit dienst gesteld. Deze bodem werd daarna te Willemsoord in herstelling opgenomen; de ketels en machines werden in herstelling genomen door de Koninklijke maatschappij „de Schelde” te Vlissingen.

De herstellingen en wijzigingen aan Hr. Ms. pantserschip *Kortenaar* werden bij 's Rijks werf voortgezet; evenzo door de Koninklijke maatschappij „de Schelde” te Vlissingen die aan ketels en werktuigen.

De herstellingen aan Hr. Ms. *Zeehond* werden beëindigd, waarna deze bodem den 16den September 1908 weder in dienst werd gesteld tot het houden van politietoezicht op de zeevisscherij.

De vertimmeringen aan Hr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden* en Hr. Ms. *Schorpioen*, aangevangen in het vorig tijdvak, kwamen gereed, waarna deze schepen respectievelijk den 18den November 1908 en 1 April 1909 in dienst werden gesteld, ter vervanging van de torpedo-instructieschepen *Marnie* te Willemsoord en *Amstel* te Hellevoetsluis.

De ontwapende kanonneerboot *Hadda* onderging, tijdens dit schip meer volledig tot mijnenlegger werd ingericht bij de Naamlooze Vennootschap „de Lastdrager” te Helder, verschillende herstellingen aan de werktuigen en den romp.

Aan de in dienst en in reserve zijnde schepen werden overigens de noodig gebleken voorzieningen uitgevoerd.

's Rijks werf te Hellevoetsluis.

De herstellingen aan Hr. Ms. monitor *Reinier Claeszen*, uitgevoerd door de Koninklijke maatschappij „de Schelde” te Vlissingen, kwamen gereed, waarna deze bodem overgebracht werd naar Hellevoetsluis, om aldaar verder voor in dienststelling in gereedheid te worden gebracht.

Hr. Ms. monitor *Matador* werd daarna 1 December 1908

uit dienst gesteld en vervangen door Hr. Ms. *Reinier Claeszen*, waarna eerstgenoemde bodem weder in conservatie werd opgenomen.

Hr. Ms. riviervaartuig *Mosa* werd den 1sten April 1909 uit dienst gesteld en in conservatie opgenomen.

Hr. Ms. kanonneerboot *Bulgia*, werd van een nieuw boven-dek, dekhuis en nieuwe stoomketels voorzien en verder ingericht om dienst te doen bij de opleiding van jongens tot matroos. Den 3den October 1908 werd deze bodem in dienst gesteld en toegevoegd aan Hr. Ms. *van Galen*.

Ook Hr. Ms. kanonneerboot *Dufa* werd van een dekhuis voorzien en voor het hierboven omschreven doel ingericht, waarna deze bodem den 22sten Februari eveneens aan Hr. Ms. *van Galen* werd toegevoegd.

Nadat, zooals boven reeds is medegedeeld, Hr. Ms. *Schorpioen* op den 1sten April 1909 als torpedo-instructieschip in dienst was gesteld, werd Hr. Ms. *Nautilus* weder in conservatie opgenomen.

In het onderhoud der verder in dienst en in reserve zijnde schepen en vaartuigen werd voorzien.

Met betrekking tot de werkzaamheden en leveringen, welke aan particulieren werden opgedragen, zij vermeld dat onder meer gecontracteerd werd met:

de firma AMBAGTSHEER & VAN DER MEULEN te Amsterdam, voor de levering van het djati- en teakhout, ten behoeve van Hr. Ms. pantserschip in aanbouw *De Zeren Provinciën*;

de firma MIJNSEN & Co, te Amsterdam, voor de levering van een station voor draadloze telegrafie aan boord van Hr. Ms. pantserschip *de Ruijter*;

de firma FR. KRUPP A. G. te Essen, voor de levering van het artillerie-materieel ten behoeve van Hr. Ms. pantserschip *De Zeren Provinciën* en andere bestemmingen;

de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw „Fijenoord” te Rotterdam, voor de uitvoering der werkzaamheden ten behoeve van Hr. Ms. pantserschip *de Ruijter*;

de firma WHITEHEAD & Co, te Fiume, voor de levering van torpedo's;

de firma W. C. en K. DE WIT te Amsterdam, voor de levering van een HARFIELD's ankerinrichting aan boord van Hr. Ms. pantserschip *De Zeren Provinciën*;

de firma GROENEVELD, VAN DER POLL & Co, te Amsterdam, voor het aanbrengen van electrische inrichtingen op 's Rijks werf te Willemsoord;

de firma W. C. en K. DE WIT te Amsterdam, voor de levering van eene stoomstuurinrichting aan boord van Hr. Ms. pantserschip *De Zeren Provinciën*;

de firma MERREM & LA PORTE te Amsterdam, voor de levering van munitieliften ten behoeve van Hr. Ms. pantserschip *De Zeren Provinciën*;

de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen, de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw „Fijenoord” te Rotterdam, de firma WIENER & Co, te Amsterdam en de Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel te Amsterdam, allen voor de levering van onderdeelen van versperminnen;

de Naamlooze Vennootschap „de Lastdrager” te Heider voor het inrichten van de ontwapende kanonneerboot *Hadda* tot mijnenlegger en voor het uitvoeren van herstellingen, enz. aan dit schip;

de Nederlandsche Fabriek van Werktuigen en Spoorwegmaterieel te Amsterdam, voor de levering van vier stel stoomketels voor kanonneerbooten;

de Maatschappij voor Scheeps- en Werktuigbouw „Fijenoord” te Rotterdam, voor de vervaardiging van een opnemingsvaartuig voor den Nederlandschen Hydrografischen dienst;

de Naamlooze Vennootschap Scheepswerf van P. Smit Jr. te Rotterdam, voor de vervaardiging der stoomwerktuigen en van den stoomketel voor het stoomloodvaartuig no. 8;

YARROW en Co. te Londen voor de levering van twee torpedo-jagers, onder verplichting den bouw te doen plaats hebben bij de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen;

de Koninklijke Maatschappij „de Schelde” te Vlissingen voor de levering eener onderzeeboot.

Ten behoeve van den Indischen dienst werd onder meer gecontracteerd met:

de Gezamenlijke Buskruitmakers van Noord-Holland, Utrecht en Zeeland, voor de levering van buskruit;

de firma FR. KRUPP A. G. te Essen, voor de levering van artillerie-materieel;

de firma HARLÉ en Co. te Parijs, voor de levering van versperminnen;

de Nederlandsche Fabriek van bronswerken, v/h BECHT EN DYSERINCK te Amsterdam, voor de levering van buskruitkisten en patroondoozen.

Hede Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 5 423 132,99⁵ tegen f 5 231 902,51⁵ voor 1909 toegestaan.

Het verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 29. Vaste traktementen van het korps zeeofficiëren (art. 30 begrooting 1909) f 4 905,—

Art. 31. Vaste traktementen van het korps officieren van administratie (art. 32 begrooting 1909) 125,—

Art. 32. Vaste traktementen van het korps officieren van den geneeskundigen dienst (art. 33 begrooting 1909) 5 810,—

Art. 34. Kosten voor het personeel der actieve zeemacht, bestaande in activiteitstraktementen, soldijen, toelagen, enz. (art. 36 begrooting 1909) 114 000,—

Art. 35. Kosten verband houdende met aanneming en reëngement (art. 37 begrooting 1909) 27 900,—

Art. 37b. Materieel voor de opleiding van adspiraant-administrateurs (art. 39b begrooting 1909) 158,94

Art. 38a. Personeel bij de marine-machinistenscholen (art. 40a begrooting 1909) 811,60

Art. 39b. Materieel voor de Kweekschool voor zeevaart te Leiden (art. 41b begrooting 1909) 4 200,—

Art. 40b. Materieel voor de opleidingen niet elders genoemd (art. 42b begrooting 1909) 2 214,—

Art. 44. Kosten van schaffing (art. 46 begrooting 1909) 37 000,—

Art. 45a. Personeel bij de marinebakkerij (art. 47a begrooting 1909) 141,90

Art. 45b. Kosten van materieel van de marinebakkerij (art. 47b begrooting 1909) 4 100,—

Art. 46. Activiteitstraktementen, enz. van het personeel bij de marinehospitals (art. 48, begrooting 1909) 3 306,20

Art. 47. Onderhoud, enz. van gebouwen, enz. ten dienste der verpleging (art. 49, begrooting 1909) 7 670,—

Art. 50. Reis-, verblijf- en transportkosten voor reizen ten behoeve van de zeemacht, enz. (art. 52 begrooting 1909) 7 540,—

Art. 51. Subsidie voor het inrichten en drijven van toko's aan boord der oorlogsschepen (art. 53, begrooting 1909) 700,—

Art. 52. Druk- en bindwerk, enz. ten dienste der actieve zeemacht (art. 54, begrooting 1909) f 500,—

Totaal meer . . . f 221 082,64

waartegenover eene lagere raming van:

Art. 30. Vaste traktementen van de officieren van het korps mariniers (art. 31 begrooting 1909) . . . f 260,—

Art. 33. Vaste traktementen van het personeel van den marinestoomvaartdienst (art. 34 begrooting 1909) 3 170,—

Art. 36a. Personeel bij het Koninklijk Instituut voor de Marine (art. 38a begrooting 1909) . . . 90,83⁵

Art. 36b. Materieel voor het Koninklijk Instituut voor de Marine (art. 38b begrooting 1909) . . . 4 157,70

Art. 37a. Personeel bij de opleiding van adspirant-administrateurs (art. 39a begrooting 1909) . . . 67,04

Art. 38b. Materieel voor de Marinemachinistenschol (art. 40b begrooting 1909) . . . 1 097,—

Art. 39a. Personeel voor de kweekschool voor zeevaart te Leiden (art. 41b begrooting 1909) . . . 100,—

Art. 40a. Personeel bij de opleidingen niet elders bij name genoemd (art. 42a begrooting 1909) . . . 313,33⁵

Art. 41. Kosten verbonden aan het in stand houden van een boekenfonds (art. 43 begrooting 1909) . . . 200,—

Art. 42. Subsidiën ten behoeve van studenten in de geneeskunde en premien aan artsen bij opleiding en benoeming tot officier van gezondheid bij de marine, enz. (art. 44 begrooting 1909) . . . 1 500,—

Art. 49. Kosten van in en buiten dienst zijnde schepen en vaartuigen enz. (art. 51 begrooting 1909) . . . 5 000,—

Bovendien komen in 1910 niet meer voor de in 1909 onder art. 35 uitgetrokken vaste traktementen van onderofficieren in het vaste korps . 13 896,25

Totaal minder . . . f 29 852,16

Blijft meer . . . f 191 230,48

Art. 35. Zooals ondergeteekende reeds eerder de gelegenheid had mede te deelen zijn de uitkomsten van de werving over het jaar 1908 bijzonder gunstig geweest. Ook over het jaar 1909 zijn, voor zoover daaromtrent reeds nu geoordeeld kan worden, de vooruitzichten zeer gunstig. Als gevolg hiervan is het bedrag toegestaan voor kosten, verband houdende met dienstneming en reëngagement, niet onbelangrijk overschreden en is het te voorzien dat ook over het jaar 1909 het toegestane bedrag ontoereikend zal zijn.

Aangezien er op dit oogenblik geen aanleiding bestaat om aan te nemen dat de gunstige resultaten der werving in het jaar 1910 minder zullen worden en er ook vooreerst nog niet toe kan worden overgegaan om de werving te beperken, is het wenschelijk voor de kosten, verband houdende met aan-neming en reëngagement, voor het jaar 1910 een bedrag te ramen ongeveer overeenkomende met hetgeen in werkelijkheid in het jaar 1908 is uitgegeven. Te eerder is dit raadzaam omdat te verwachten is, dat de betere vooruitzichten welke

voor het personeel geopend zijn door de verhooging der soldij, van invloed zullen zijn op het aantal reëngagementen. In verband met een en ander is het artikel verhoogd met een bedrag van f 27 900 en gebracht op f 120 000.

Aangaande de verrichtingen van de schepen en vaartuigen van oorlog kan, in aansluiting aan het daaromtrent in de vorige begrooting medegedeelde, het volgende worden vermeld.

Het Nederlandsch eskader in Oost-Indië bestond op 1 Juni 1908 uit Hr. Ms. Pantser-schepen *Hertog Hendrik*, *Koningin-Regentes* en *Tromp* en Hr. Ms. Pantserdekschepen *Noordbrabant* en *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*.

Eerstgenoemde bodem vertrok met het oog op de aanvulling van het personeel in Nederland, noodig ten gevolge van het bemannen der voor de scheepsmacht in de Caraïbische Zee bestemde schepen, op 1 October 1908 uit Oost-Indië naar Nederland, zonder bij het eskader aldaar door een anderen bodem te zijn vervangen; op deze reis werden achtereenvolgens Colombo, Aden, Port-Saïd en Algiers aangedaan; hij kwam 12 November te Nieuwediep aan, en werd op 3 December d. a. v. aldaar uit dienst gesteld.

Hr. Ms. Pantserdekschip *Friesland* keerde 10 Augustus 1908 te Willemsoord terug van een oefeningstocht met de adelborsten der 2de klasse, 1ste afdeling, van het Koninklijk Instituut voor de Marine, op welken tocht achtereenvolgens een bezoek was gebracht aan Port-Mahon, Algiers, Smyrna, Messina, Napels, Southampton, Kopenhagen en Bergen.

Op 3 September 1908 vertrok Hr. Ms. *Friesland* uit Nieuwediep met bestemming naar West-Indië ter versterking van de scheepsmacht in de Caraïbische Zee, in verband met ontwikkelingen met Venezuela. Na op 8 September d. a. v. Ponta Delgada te hebben aangedaan, kwam deze bodem 19 September 1908 te Curaçao aan.

Op 3 Februari 1909 werd de terugreis naar Nederland aanvaard, wederom werd Ponta Delgada bezocht, om daarna op 24 Februari d. a. v. te Nieuwediep binnen te vallen.

Na eenige voorzieningen te hebben ondergaan vertrok Hr. Ms. *Friesland* 17 April uit het Nieuwediep tot het maken van een oefeningsreis met de adelborsten der 2de klasse, 1ste afdeling, van het Koninklijk Instituut voor de Marine; Santa Cruz de Teneriffe, Ponta Delgada, Tanger en Napels werden achtereenvolgens bezocht. Het schip wordt in Augustus 1909 te Nieuwediep terug verwacht.

Hr. Ms. pantser-schip *Piet Hein* keerde op 23 Juni 1908 te Willemsoord terug van een oefeningstocht in de Noord- en in de Oostzee, met adelborsten der 2de klasse, 1ste afdeling, van het Koninklijk Instituut en matrozen in opleiding, waarbij Kopenhagen en Christiania werden bezocht; van 13 tot 22 Juli werd deelgenomen aan de gecombineerde oefeningen van zee- en landmacht.

Op 27 Juli d. a. v. vertrok deze bodem uit Nieuwediep naar Bergen en keerde 10 Augustus d. a. v. weder aldaar terug, om vervolgens van 7—20 September deel te nemen aan de oefeningen van den torpedodienst.

Na gedurende den winter te Willemsoord te zijn verbleven en te hebben deelgenomen aan de winteroefeningen vertrok Hr. Ms. *Piet Hein* wederom voor oefening van adelborsten en jeugdige schepelingen 3 Mei 1909 van Nieuwediep naar Lisbon en keerde den 24 d. a. v. weder van daar terug.

Hr. Ms. pantser-schip *Heemskerk* keerde 4 Juli 1908 te Willemsoord terug van een oefeningstocht in de Noordzee en den Atlantischen Oceaan, waarbij bezoeken waren gebracht aan Wick, Glasgow en Bodø.

Na eveneens te hebben deelgenomen aan de gecombineerde oefeningen van zee- en landmacht, vertrok Hr. Ms. *Heemskerk* op 11 Augustus 1908 van Nieuwediep naar West-Indië ter versterking van de scheepsmacht in de Caraïbische zee in verband met de gebeurtenissen in Venezuela.

Na op 17 Augustus te Ponta Delgada te zijn binnengeloopen, werd Curaçao op 28 Augustus d. a. v. bereikt.

Hr. Ms. *Heemskerk* maakte tot 11 Januari 1909 deel uit

van bovenvermelde scheepsmacht en aanvaardde op laatstgenoemden datum de terugreis naar Nederland. Op deze reis werd te Bermuda verbleven om te dokken. Ponta Delgada werd wederom aangedaan en op 5 Februari liep het schip te Nieuwediep binnen, alwaar het in dienst bleef voor de zomeroefeningen en voor oefening der zeemiliciens.

Hr. Ms. pantserschip *Gelderland* vertrok 7 Mei 1908 van Curaçao naar Suriname en keerde op 26 Juni d. a. v. weder te Curaçao terug, na op die reis Port of Spain en St. Lucia te hebben bezocht.

Op 3 Juli d. a. v. werd Curaçao weder verlaten voor het houden van schietoefeningen, waarna het schip op 15 Juli d. a. v. weder op zijn standplaats terugkeerde.

Op 31 Juli vertrok Hr. Ms. *Gelderland* naar La Guayra, ten einde den Commandant gelegenheid te geven zich in betrekking te stellen met den Nederlandschen Zaakgelastigde voor Venezuela en keerde op 15 Augustus d. a. v. weder te Willemstad terug.

Na gedurende de verwikkelingen met Venezuela te zamen met Hr. Ms. *Heemskerk*, *de Rugter* en *Utrecht* de Nederlandsche belangen in de Caraïbische Zee te hebben behartigd, vertrok Hr. Ms. *Gelderland* den 24sten April 1909 naar Nederland, deed achtereenvolgens St. Thomas en Ponta Delgada aan en liep op 14 Mei de haven van het Nieuwediep binnen.

Hr. Ms. pantserschip *Utrecht* werd op 13 October 1908 te Willemsoord in dienst gesteld en vertrok 2 November d. a. v. naar zee tot het houden van een oefeningstocht met adelborsten en jeugdige schepelingen in de Middellandsche Zee. Op deze reis werden achtereenvolgens Barcelona, Genua en Algiers bezocht, waarna deze bodem op 15 December 1908 te Nieuwediep terugkeerde.

In verband met zijne bestemming voor de scheepsmacht in de Caraïbische Zee werd op 12 Januari 1909 de reis naar West-Indië aanvaard, op 19 Januari d. a. v. werd Ponta Delgada aangedaan en 31 Januari werd de plaats van bestemming Curaçao bereikt.

Na het vertrek van Hr. Ms. *Gelderland* op 24 April 1909 bleef Hr. Ms. *Utrecht* in West-Indië gestationneerd ter vervanging van eerstgenoemden bodem.

Hr. Ms. pantserschip *de Rugter* werd op 24 November 1908 te Willemsoord in dienst gesteld, vertrok eveneens in verband met de verwikkelingen met Venezuela 15 December d. a. v. naar West-Indië, en kwam, na op 21 December Ponta Delgada te hebben aangedaan, 2 Januari 1909 te Curaçao aan.

Nadat de goede betrekkingen met genoemden staat weder waren hersteld vertrok Hr. Ms. *de Rugter* op 27 April 1909 uit West-Indië met bestemming naar Oost-Indië; Bermuda en Ponta Delgada werden achtereenvolgens op 3 en 20 Mei 1909 bezocht, waarna de reis naar Oost-Indië werd voortgezet.

Hr. Ms. schoener *Zeehoofd*, aangewezen voor het politietoezicht op de visscherij in de Noordzee, werd op 1 April 1908 uit dienst gesteld en vervangen door Hr. Ms. schoener *Dolfijn*. Op 16 September d. a. v. werd eerstgenoemde bodem weder met dezelfde bestemming in dienst gesteld; op 1 December d. a. v. werd Hr. Ms. *Dolfijn* uit dienst gesteld en bleef gedurende de wintermaanden het politietoezicht opgedragen aan Hr. Ms. *Zeehoofd*. Op 1 April 1909 werd Hr. Ms. *Dolfijn* ook weder voor het politietoezicht aangewezen. Hr. Ms. monitors *Matador* en *Heiligerlee*, in dienst voor de herhalingsoefeningen van de zeemiliciens, werden respectievelijk op 1 December 1908 en 6 Januari 1909 uit dienst gesteld; eerstgenoemde bodem werd vervangen door Hr. Ms. monitor *Reinier Claeszen*.

Hr. Ms. logementschip voor zeemiliciens *Neptunus* werd op 19 Februari 1909 te Willemsoord in dienst gesteld; aan dezen bodem werd op 16 Maart d. a. v. toegevoegd H. M. kanonneerboot *Sperwer*.

Hr. Ms. kanonneerbooten *Berer* en *Dog* behielden hare zelfde bestemming; laatstgenoemde bodem werd op 1 April 1909 te Hellevoetsluis uit dienst gesteld en niet vervangen, om daarna op 29 April d. a. v. te worden toegevoegd aan Hr. Ms. *van Galen*.

Hr. Ms. kanonneerboot *Hadda* bleef te Willemsoord in dienst tot het doen van proefnemingen met verspermijnen.

Hr. Ms. kanonneerbooten *Raaf* en *Geep* werden op 2 April 1909 respectievelijk te Hellevoetsluis en Willemsoord in dienst gesteld tot het verrichten van hydrographische opnemingen.

Hr. Mr. kanonneerboot *Udur* kwam op 1 Mei 1909 te Hellevoetsluis in dienst voor oefeningen van de adspirant-machinisten.

Van Hr. Ms. riviervaartuigen *Rhenus* en *Mosa*, gestationneerd te Nijmegen, werd laatstgenoemde op 1 April 1909 te Hellevoetsluis uit dienst gesteld en niet vervangen.

Hr. Ms. instructieschepen *Marnix*, *van Sprijk*, *Bellona*, *Atjeh*, *Sommelsdijk* en *Vulkaan*, behielden haar zelfde bestemming; eerstgenoemde bodem werd met 16 November 1908 vervangen door Hr. Ms. *Koningin Emma der Nederlanden*.

Hr. Ms. *Das* bleef te Rotterdam in dienst als instructieschip voor de Marine-Reserve.

Hr. Ms. instructieschip *Nautilus* in gebruik bij den torpedo-dienst te Hellevoetsluis werd op 1 April 1909 aldaar uit dienst gesteld; met dienselfden datum werd aldaar in dienst gesteld Hr. Ms. *Schorpioen* om dienst te doen als torpedo-instructieschip. Hr. Ms. kanonneerbooten *Wodan* en *Hefring* werden respectievelijk op 2 en 30 Maart 1909 toegevoegd aan Hr. Ms. *Bellona*.

Hr. Ms. wachtschepen *Admiraal van Wassenaar* te Amsterdam en *Adolf Hertog van Nassau* bleven met gelijke bestemming in dienst.

Hr. Ms. Instructieschip *van Galen* bleef als zoodanig te Hellevoetsluis in dienst; daaraan bleven toegevoegd Hr. Ms. *Buffel* voor de opleiding van jongens en Hr. Ms. *Bonaire* als huisvesting voor de adspirant-machinisten.

Hr. Ms. *Tyr*, eveneens toegevoegd aan Hr. Ms. *van Galen*, werd 16 October 1908 vervangen door Hr. Ms. *Gier*; laatstgenoemde bodem werd op 21 Mei 1909, evenals Hr. Ms. *Eer* en *Dufa*, bestemd voor de practische oefeningen van de adelborsten van het Koninklijk Instituut voor de Marine.

Ten aanzien van de Zeemilitie kan het navolgende worden medegedeeld.

Van de 400 man, die blijkens de in de Memorie van Toelichting der vorige begroting gedane opgave bij de Zeemilitie van de lichting 1908 zijn ingelijfd, zijn:

Overgegaan met eene vrijwillige verbintenis bij de Zeemacht 2.
Overleden 1.
Ontslagen wegens lichaamsgebreken 4.
(3 van dezen werden ontslagen krachtens art. 101 der Militiewet 1901 en door andere zeemiliciens vervangen).

Voorts werd een buitenlandsch verlof verleend aan 17.

Voor zoover de opgaven van de Commissarissen der Koningin zijn ingekomen, werd aan 101 zeemiliciens van genoemde lichting, die met groot verlof huiswaarts keerden, vergunning verleend tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart of de zeevisscherij.

Voor de lichting van het jaar 1909 hebben zich, na aftrek van hen, die buiten oproeping bleven, en van hen, die niet een der beroepen uitoefenden, bedoeld in art. 137 der Militiewet 1901, 1210 personen voor de Zeemilitie aangemeld, afkomstig uit:

Noordbrabant	58
Gelderland	63
Zuidholland	419
Noordholland	295
Zeeland	74
Utrecht	39
Friesland	76
Overijssel	46
Groningen	111
Drente	20
Limburg	9

Te zamen 1210

Daar echter volgens art. 1 van het Koninklijk besluit van 16 December 1908 (*Staatsblad* n°. 413) slechts 400 lotelingen bij de Zeemilitie konden worden ingelijfd, werden overeenkomstig eene evenredige verdeeling volgens den maatstaf, aangegeven in art. 3 van dat besluit, voor den dienst ter zee bestemd, uit:

Noordbrabant	19
Gelderland	20
Zuidholland	143
Noordholland	90
Zeeland	27 ¹⁾
Utrecht	11
Friesland	28
Overijssel	13
Groningen	41
Drente	5
Limburg	3

Te zamen 400 ²⁾

IVde Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 34 359,97⁵ tegen f 19 420 voor 1909 op de IVde onderafdeeling toegestaan.

Het verschil is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 53. Bezoldiging van het personeel bij de militaire hydrographie (art. 55 begrooting 1909) . . . f 613,97⁵

Art. 55a. Kosten van het personeel der opnemingsvaartuigen voor de militaire hydrographie (art. 57a begrooting 1909) 10 326,—

Art. 55b. Kosten voor het materieel der opnemingsvaartuigen (art. 57b begrooting 1909) 4 000,—

Totaal *meer* . . . f 14 939,97⁵

Vde Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 2 803 349,50 tegen f 2 685 668 voor 1909 toegestaan.

Het verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 56. Pensioenen en onderstanden, uitgezonderd die, begrepen in de IIde afdeeling (art. 58 begrooting 1909) f 73 513,50

Art. 58. Bijdragen aan het weduwen- en wezenfonds voor militairen en gepensioneerde militairen der zeemacht (art. 59bis begrooting 1909) 42 500,—

Art. 70. Vergoeding ingevolge art. 113bis Militiewet (art. 71 begrooting 1909) 1 000,—

Art. 73. Subsidiën aan de marine-cantines (art. 74 begrooting 1909) 100,—

Art. 75. Subsidiën voor de militairen tehuizen (art. 76 begrooting 1909) 200,—

Art. 76. Subsidiën aan sportverenigingen (art. 77 der begrooting 1909) 500,00

Totaal *meer* . . . f 117 813,50

waartegenover eene *lagere* raming van:

Art. 63. Toelagen ingevolge art. 3 der wet van 9 Mei 1890 (*Staatsblad* n°. 80) (art. 64 begrooting 1909) 132,—

Totaal *meer* . . . f 117 681,50

¹⁾ Tengevolge van afkeuringen zijn slechts 24 lotelingen bij de Zeemilitie ingelijfd kunnen worden.

²⁾ Ingelijfd slechts 397 wegens de afkeuringen in Zeeland.

Art. 67. De omschrijving van dit artikel is gewijzigd, omdat het niet in de bedoeling ligt de uitkeering te onthouden aan de nagelaten betrekkingen:

van schepelingen tegen wie rechtsingang is verleend, al ware het slechts voor eene zeer lichte overtreding,

van schepelingen, die disciplinaire straffen ondergaan, waaraan geheele onthouding der soldij verbonden is,

van schepelingen, die zich met verlof bevinden, wanneer dit verlof zonder geneeskundige verklaring langer dan 42 dagen heeft geduurd.

Wel ligt het in de bedoeling om eene aanvulling van de bepalingen van het Koninklijk besluit van 6 Maart 1906 n°. 64 uit te lokken in dier voege, dat daaruit duidelijk blijkt, dat in het algemeen de nagelaten betrekkingen van onder vermoeden van desertie afgevoerde schepelingen geen recht hebben op de uitkeering, en ook niet de nagelaten betrekkingen van schepelingen, die vergunning hebben eene betrekking buiten het zeewezen waar te nemen.

2de AFDEELING.

Niet-militaire uitgaven.

Iste Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 2 963 378 tegen f 2 944 650,50 voor 1909 toegestaan.

Het verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 79a. Kosten van het personeel der stoomloodstransportvaartuigen (art. 80a begrooting 1909) f 90,—

Art. 80. Bureau- en lokaalbehoeften (art. 81 begrooting 1909) 750,—

Art. 82. Bezoldiging van de ambtenaren bij het loodswezen (art. 83 begrooting 1909) 1 037,50

Art. 84. Aandeel in de loodsgelden (art. 85 begrooting 1909) 10 200,—

Art. 86a. Kosten van aanbouw loodsvaartuigen (art. 87a begrooting 1909) 520,—

Art. 89. Onderhoud, enz. van loodsgebouwen, enz. (art. 90 begrooting 1909) 525,—

Art. 91. Aanbouw, enz. van magazijnen, enz. (art. 93 begrooting 1909) 11 600,—

Art. 93. Kosten van instandhouding van de betoning (art. 95 begrooting 1909) 1 260,—

Art. 95. Kosten van het materieel der verlichting (art. 97 begrooting 1909) 10 830,—

Totaal *meer* . . . f 36 812,50

waartegenover een *lagere* raming van:

Art. 79b. Kosten van herstelling van stoomloodstransportvaartuigen (art. 80b begrooting 1909) f 800

Art. 88. Aanbouw, enz. van loodsgebouwen, enz. (art. 89 begrooting 1909) 10 100

Art. 90. Aanschaffing, enz. van betonningsmaterieel, enz. (art. 92 begrooting 1909) 2 100

Art. 92a. Kosten van het personeel

der betonningsvaartuigen (art. 94a begrooting 1909) f 30

Art. 94. Kosten van het personeel der verlichting (art. 96 begrooting 1909) 275

Bovendien komen in 1910 niet meer voor, de in 1909 onder art. 91a, b en c uitgetrokken kosten voor het algemeen betonningsmagazijn te Enkhuizen 4 780

Totaal *minder* f 18 085,—

Blijft *meer* f 18 727,50

Als vervolg op de mededeeling gedaan in de Memorie van Toelichting, behoorende bij de Marinebegrooting voor het dienstjaar 1909 (blz. 23 en volgende) zij hier vermeld:

dat het zevende stoomloodsvaartuig zoomede de nieuwe werken, waarvoor de gelden werden toegestaan bij de begrooting voor 1908, gereed kwamen;

dat de bouw van het achtste stoomloodsvaartuig zoomede de nieuwe werken, waarvoor de gelden werden toegestaan bij de begrooting voor 1909, in uitvoering of in voorbereiding zijn.

Ten aanzien van de in de 2de afdeling (Loodswezen, betoning, bebakening, enz.) van den uitgewerkten en toelichtenden staat der Marinebegrooting voor 1910 aangevraagde gelden, waarvoor in de kolom Toelichtingen van dien staat verwezen wordt naar de Memorie van Toelichting, heeft de ondergeteekende de eer het volgende mede te deelen:

Art. 91. In verband met de *grootte* uitbreiding, welke het aantal lichtboeien op de Wester-Schelde heeft ondergaan en met de wenschelijkheid dat de vaartuigen, welke aldaar bij den dienst voor de instandhouding der betoning worden gebezigd, alle eene geschikte aanlegplaats vinden in de onmiddellijke nabijheid van het nieuwe betonnings magazijn op het zoogenaamde *Eiland* te Vlissingen, is het noodig dat niet alleen eene tweede tonnenloods wordt gebouwd, doch dat bovendien ter weerszijden van den bestaanden aanlegsteiger in het verlengde van de loopbrug een dukdalf wordt geplaatst, dat beoosten den oostelijken dukdalf een tweede loopbrug ter lengte van ± 40 Meter wordt gebouwd en dat het plankier van den bestaanden steiger ± 25 M² wordt vergroot. Ten einde de gezamenlijke uitgaven voor deze werken over twee jaren te verdeelen, worden thans slechts gelden aangevraagd voor die werken, waaraan het meest behoefte bestaat, namelijk voor den bouw van eene tweede loods (f. 10 000), en de plaatsing van twee dukdalven (f 1200), liggende het in de bedoeling voor den bouw van eene tweede loopbrug (geraamde kosten f 8000) en voor de vergroting van den steiger (geraamd op f 2000) bij de begrooting 1911 de vereischte gelden aan te vragen.

Art. 95, onderdeel g sub 1°. Op dit onderdeel worden de noodige gelden aangevraagd voor de grootste en belangrijkste werken, welke voor de jaren 1910 (en 1911) in uitzicht werden gesteld bij het gewijzigd werkplan voor de verbetering der kustverlichting, vermeld op blz. 26 van de Memorie van Toelichting op de Marinebegrooting 1909. De vele overige werkzaamheden ten behoeve van de kustverlichting in 1910 te verrichten, laten niet toe bovendien de verbeteringen van de lichten Flauwe werk, IJzeren baak, Ameland en Westschouwen nog in 1910 in uitvoering te nemen en zullen dus deze laatstgenoemde werken in 1911 moeten worden uitgevoerd, waarmede dan het geheele werkplan voor de verbetering van de primaire kustverlichting zal zijn afgewerkt. In datzelfde jaar 1911 zal tevens een aanvang moeten worden gemaakt met het, met meer kracht dan tot nu toe mogelijk was, verbeteren van de secundaire kustverlichting.

Betreffende de nieuwe werken, vermeld sub 2° van Art. 95 onderdeel g, teekent ondergeteekende het volgende aan:

Ter verkrijging van een meer economisch bedrijf in de gasfabriek te Enkhuizen bleek in den aanvang van 1909 ernstig behoefte te bestaan aan bijplaatsing van een gasketel in die fabriek. Ten einde zoodra mogelijk in die behoefte te voorzien, kwam het noodzakelijk voor, een van de drie ketels, bestemd voor opstelling te Nieuwediep en waarvoor op de begrooting 1909 de vereischte gelden zijn toegestaan, te Enkhuizen te plaatsen.

Voor de behoorlijke uitoefening van den dienst der verlichting met lichtboeien in het 2de en 3de district blijft te Nieuwediep een derde gasketel noodig, waarvoor thans de vereischte gelden worden aangevraagd.

Ten behoeve van het proefstation te Scheveningen wordt een kleine gasketel aangevraagd, ten einde over gas te kunnen beschikken voor het nemen van proeven met lantarens voor lichtboeien en lichtbakens. Het ligt in het voornemen dezen ketel telkens wanneer zulks noodig is, aan de gasfabriek te Hoek van Holland te doen vullen.

De verbetering van de geleidelichten Borsele en Rilland vormt een onderdeel van de algemeene verbetering, welke de secundaire kust- en oeververlichting zal moeten ondergaan.

Aangezien alle geleidelichten langs de Wester-Schelde, welke voor Belgische rekening zijn, worden verbeterd, is het wenschelijk de verbetering van de geleidelichten Borsele en Rilland tegelijkertijd onderhanden te nemen.

De gunstige resultaten, verkregen met eene proefneming met gloeikousjes in daarvoor ingerichte lantarens op lichtboeien, tengevolge waarvan de lichtsterkte belangrijk wordt verhoogd, maken het wenschelijk deze verbetering geleidelijk op meerdere lichtboeien en gaslichten aan den wal aan te brengen. Voor het jaar 1910 wordt gerekend op de verandering van 20 lantarens.

De voorloopig verkregen uitkomsten van eene proefneming met eene onderzeesche klok, verbonden aan de lichtbrulboei voor IJmuiden, doen verwachten, dat tot invoering van dit voor beveiliging van de scheepvaart bij mist nuttig werktuig zal kunnen worden overgegaan.

Ten einde in 1910 over de voor aanschaffing van een dergelijk werktuig noodige gelden te kunnen beschikken, is f 2400 uitgetrokken.

De aanschaffing van de lichtboeien wordt voorgesteld voor aanvulling van den voorraad en voor verdere verbetering van de verlichting ten dienste van de zee- en binnenvaart.

IIde Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 167 119,85 tegen f 64 078,50 voor 1909 toegestaan.

Het verschil voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 96. Bezoldiging van het personeel bij het hydrographisch bureau (art. 98 begrooting 1909) . . f 441,35

Art. 99a. Kosten van het personeel der opnemingsvaartuigen (art. 101a begrooting 1909). 150,—

Art. 99b. Kosten voor aanbouw opnemingsvaartuigen (art. 101b begrooting 1909) . . . 102 750,—

Totaal *meer* . . . f 103 341,35

waartegenover eene *lagere* raming van:

Art. 97. Kosten vervaardigen van hydrographische kaarten (art. 99 begrooting 1909) . 300,—

Blijft *meer* . . . f 103 041,35

Tot toelichting diene nog het volgende:

Sedert 1 Juli 1908 verscheen eene geheel vernieuwde uitgave van de kaart:

n°. 209. „Haringvliet, Krammer, Volkerak en Hollandsch Diep” en een belangrijk verbeterde druk van:

n°. 212. „Zuiderzee”.

Voortgegaan werd met het vervormen van de gravure:

n°. 208. „Lichtenkaart van Nederland” tot eene kaart van de Nederlandsche kust, op de schaal 1 : 500 000.

Een aanvang werd gemaakt met het vernieuwen van eenige gedeelten der gravure n°. 207 „Monden van de Eems”, terwijl de nieuwe kaarten:

n°. 203. „Monden van de Schelde”, 1 : 50 000,

n°. 226. „Nederlandsche kust IJmuiden tot Eems”, 1 : 250 000, en

n°. 227. „Nederlandsche kust Noord-Hinder tot Kijkduin”, 1 : 250 000,

in gravure gegeven werden, ter vervanging respectievelijk van de bestaande kaarten:

n°. 203. „Zeegat van Vlissingen”, en

n°. 225, 226 en 227. „Noordzee, Zuidelijk gedeelte, blad 1, 2 en 3.

Verder werden nog aangebracht 698 kleine verbeteringen op de gravures ten gevolge van de uitgegeven Berichten aan Zeevarenden.

En ten laatste zagen nog het licht de tweede geheel omgewerkte en verbeterde druk van den „Zeemansgids voor de Nederlandsche kust” en nieuwe uitgaven van de „Lichtenlijst van Nederland en de Koloniën” en van den „Catalogus van kaarten en boekwerken”.

Het bedrag, dat als bate in 's Rijks schatkist werd gestort wegens verkoop van Nederlandsche en West-Indische kaarten en beschrijvingen gedurende 1908, bedroeg f 2292.

Dit jaar hebben eerst eenige opnemingen in het Noordoost-gedeelte der Zuiderzee en hare toegangen plaats en daarna op het Krammer en in het binnengedeelte van het Zeegat van Zierikzee.

IIIde Onderafdeeling.

Het totaal dezer onderafdeeling bedraagt f 309 840 tegen f 298 528 voor 1909 toegestaan.

Het verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van *hoogere* raming van:

Art. 100. Pensioenen en onderstanden (art. 102 begrooting 1909) f 9 618,—

Art. 101. Wachtgelden (art. 103 begrooting 1909) 1 000,—

Art. 105. Uitgaven ingevolge de Ongevallenwet 1901 (art. 107 begrooting 1909) 750,—

Totaal *meer* f 11 368,—

waartegenover eene *lagere* raming van:

Art. 103. Zieken- en verwondengelden (art. 105 begrooting 1909) f 56,—

Blijft *meer* f 11 312,—

3de AFDEELING.

Deze afdeeling is voor 1910 geraamd op f 60 000, hetzelfde bedrag dat voor 1909 werd toegestaan.

Bijlagen. De inrichting der bijlage Q van deze begrooting wijkt eenigszins af van die bij de vorige begrootingen.

Dit verschil in inrichting is hoofdzakelijk gelegen in het afzonderlijk vermelden van het personeel van het korps Mariniers, dat bij mobilisatie in de kazernes beschikbaar blijft, en in het opbrengen der verschillende kwaliteiten van het personeel der Marine-Reserve bij de overeenkomstige kwaliteiten van de actieve zeemacht.

Door deze wijzigingen wordt een beter overzicht gegeven van het personeel, dat in oorlogstijd werkelijk noodig is, en dat, hetwelk in vreedstijd beschikbaar is.

De Minister van Marine,

J. WENTHOLT.